

Bárdossy László rendelete a csángók magyar nyelvű lelki gondozása ügyében ^[1]

„A folyamat megállítása úgy történhetne leghelyesebben, ha egyelőre legalább azokban a községekben biztosíthatnák a moldvai magyarság részére a magyar nyelvű lelki gondozás és oktatás, ahol a lakosok a román statisztika hivatalos adatai szerint is mint magyar anyanyelvű lakosok szerepelnek, azaz ahol a román hatóságok sem tudták a lakosság magyar jellegét eltüntetni vagy eltagadni. Ezekben a községekben feltétlenül gondoskodni kellene arról, hogy a lelki gondozás és népoktatás magyar nyelven történjék.”

Bevezetés

A romániai Moldvában élő csángó kisebbségre az utóbbi években az európai közvélemény egy része felfigyelt, sőt a velük kapcsolatos problémákat az összeurópai politikai intézményrendszer szintjén is megvizsgálták. Helyzetük javítására, vagy az általuk beszélt archaikus magyar dialektusok megőrzésére irányuló törekvések rendszerint felerősítik a többségi nemzet nacionalista reflexeit. A román politikai elit által elfogadott tudományos álláspont szerint ugyanis a népcsoport tagjai nem magyarok, hanem római katolikus románok. Magyar eredetük és kisebbségi jogállásuk nemzetközi elismeretése rendkívül fontos lehet, mivel a tőlük kiindulva, az RMDSZ és a magyar diplomácia által támogatott kezdeményezések rendre megtörnek a román felsőbb állami, vagy helyi vezetés ellenállásán. Ez sokszor nacionalista szervezetek nyomására, a csángók kisebbségi mivoltának tagadásával és román eredetükre való hivatkozással történik.

1996 júliusában a Bákó megyei Klézsén többen írásban kérték a megyei tanfelügyelőségtől a magyar nyelv tanításának beindítását. Válasz hiányában, kérésüket több mint egy év múlva megküldték a román oktatási minisztériumba, ahol hosszas huzavona után 1998 márciusában az akkori oktatásügyi miniszter (Andrei Marga) elrendelte a magyar nyelv tanítása érdekében szükséges intézkedések megtételét. A megyei közigazgatási szervek azonban megakadályozták ennek érvényesítését. A Moldvai Csángómagyarok Szövetségének többszöri tiltakozására, és az RMDSZ közbelépésére az illetékes minisztérium 1999 márciusában rendeletet adott ki a nemzeti kisebbségek anyanyelvének tanítására vonatkozóan. A megyei főtanfelügyelő utasítására ezt nem ismertették a helyi iskolákkal; s az 1999 szeptemberében - az ő kíséretében - Klézsére látogató miniszteri küldött megállapította, hogy magyar tannyelvű csoport létesítése "nem lehetséges". Azóta a 2000. és a 2001. évi iskolai évfolyamokon nem indult magyar tannyelvű osztály.

A sorozatos jogsértésekre egy finn történész, az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének tagja irányította az európai politikai közvélemény figyelmét. Tytti Isohookana-Asunmaa 1999 júliusában utazott Moldvába, hogy tájékozódjon a csángók helyzete felől. Útjáról egy jelentést készített, amit a szervezet kulturális és oktatási bizottsága elé terjesztett. A nyolc pontból álló dokumentum "Európa legrejtélyesebb kisebbségének" nevezte a csángókat és szorgalmazta a magyar tannyelvű oktatás megindítását, anyanyelvi misézés bevezetését a csángó egyházközségekben, valamint kétnyelvű helységnevtáblák és feliratok elhelyezését a középületeken. A testület megvizsgálta a javaslatot, s úgy döntött, hogy a végső Európa Tanács-i riport összeállításában a helyszínrre küldi a portugál származású Joao Aryt, a grémium főtitkárát. Időközben, 2000 februárjában a magyar diplomácia képviselőjében Németh Zsolt, a Külügyminisztérium politikai államtitkára is ellátogatott Moldvába. Ennek a körútnak a különös jelentőségét az adta, hogy a XIII. század óta nem volt magyar állami vezető a csángók körében, ami a Csángóföld és az anyaország közötti kapcsolatok "intenzitását", valamint a csángók által lakott területek elzártságának mértékét is érzékelteti. A magyar politikus látogatása során helyi vezetőkkel és a csángómagyar szövetség képviselőivel találkozott. Útjáról tartott sajtótájékoztatóján bizakodóan nyilatkozott a magyar nyelv tanításának lehetőségéről, és annak hivatalos bevezetéséről.

Az Európa Tanács riportjára 2000 szeptemberében utazott Bákó megyébe, ahol több falut is meglátogatott, és azokban elsősorban a magyar nyelv tanításának lehetőségét tanulmányozta. A portugál politikus megdöbbenetett a csángó szülők megfélemlítettsége és az ország törvényeinek megsértése. Az Európa Tanács oktatási és kulturális bizottságában heves román ellenállásba ütközött a téma megvitatása. Még Ioan Robu bukaresti római katolikus érsek is levelet írt a testületnek, melyben kifejtette, hogy a csángókat a magyar sovinizmus miatt kell veszélyeztetett népcsoportnak tekinteni. A magyar nyelv "térhódítását" ellenzők 2001 márciusában Bákó városában megalakították a Dumitru Martinăo Római Katolikus Egyesületet, amelyet a kormánypart alelnöke, a Bákó megyei prefektus és főtanfelügyelő is támogatásáról biztosított. Az Európa Tanács a román reagálások ellenére, 2001 májusi isztambuli ülésén elfogadta a moldvai csángók helyzetéről készített jelentést. Ez leszögezte, hogy a csángók heterogén, római katolikus, magyar eredetű és a magyar nyelv archaikus változatát beszélő népcsoport, amelynek joga van saját kultúrájához és az anyanyelvén történő szabad vallásgyakorlathoz.

Mindezek alapján felmerülhet a kérdés, hogy a XX. században - amikor a csángók elrománosodásának folyamata látványosan felgyorsult - mit tett a magyar diplomácia helyzetük javítása érdekében? Tett-e egyáltalán valamit a magyar állam annak érdekében, hogy megállítsa, vagy legalább lassítsa azt az asszimilációs tendenciát, ami a Csángóföldön jellemzővé vált? A kérdésre adandó lehetséges válaszok megtalálása azért sem mellékes, mert ez már a téma iránt érdeklődő, múlt században élt kutatókat is foglalkoztatta (például Györffy Istvánt, Mikecs Lászlót, Domokos Pál Pétert). Ezek a tudósok, a csángó-kérdés elkötelezett kutatóiként, mindent megtettek, hogy felrúzzák a hazai közvéleményt, s ezzel nagyobb esélyt adjanak a "csángók megmentését" célzó majdani törekvéseknek. Érthető tehát, hogy az anyaország felelősségének kérdését is ők vetették fel először. A két világháború közötti Magyarországon a politikai vezetés ismerte a csángókat erős diszkriminációt, ezért igyekezett - ha nem is mindig a megfelelő gondossággal, - a rendelkezésére álló eszközökkel segíteni őket. Az alábbi dokumentum is egy hasonló próbálkozásra szolgált bizonyítékot.

A magyar diplomácia intervenciója 1941-ben

Az 1930. évi román népszámlálás statisztikái közel 110 ezer fős katolikus népességet mutattak ki Moldvában. Ezek közül a hivatalos adatok szerint körülbelül 23 800 beszélt magyarul. A hazai szakirodalom becslései szerint azonban majdnem kétszer ennyien, mintegy 45 ezer fő beszélt ősei anyanyelvén. A csángók két nagy, egymástól a történeti eredet szempontjából is elhatárolható tömbben élnek Moldvában. Kisebbségük északra, az egykori Románvásár mezőváros környékén található, ahol a jellemző településeik Szabófalva és Kelgyest ("északi csángók"). Ennek a településterületnek a szórányjellege és a Csángóföld magyarok által sűrűbben lakott, nagyobb tömbjébe való elszakítottasága révén fokozottabban ki volt téve az asszimiláció veszélyének. A moldvai magyarság többségének lakóterülete Bákó megye, ahol feltehetőleg az északiakkal egy időben megtelepedett, a XIII. század óta folyamatos magyar népelem alkotta az etnikum központi magját ("déli csángók"). Ez a csoport frissült fel az évszázadok során huszita menekülőkkel, valamint a XVI. század végétől több hullámban betelepülő székelységgel ("székelyescsángók" vagy "moldvai székelyek"). Itt található például Klézsé, Pusztina, Lészped vagy Bogdánfalva.

A Moldva és Havasalföld egységesülése révén 1859-ben megalakuló román állam represszív politikát alkalmazott a fennhatósága alatt élő nemzetiségekkel szemben. A csángók tekintetében ennek egyik hatásos eszközeként éppen a katolikus egyházat használták: a templomokban románul miséztek, az egyházi iskolákban a csángó gyerekeket román nemzeti szellemben nevelték. A kisebbség elnyomása azonban nemcsak egyházi téren nyilvánult meg, hanem a XIX. század végén létrehozott népiskolákban is, ahol az egyetlen tannyelv a román volt. Ennek következménye az lett, hogy a XIX. századra jobbagyorsorba süllyesztett homogén csángó társadalom nem "termelhette ki" saját értelmiségi rétegét sem. A nacionalizáló törekvések az első világháborút követően fokozódtak, annak ellenére, hogy eltűnt a csángóságot a magyarság öntudatosabb csoportjaitól elválasztó államhatár. A román államhatalom igyekezett meggátolni mindenféle kapcsolatot a moldvai és az erdélyi magyarság között. A trianoni békeszerződés következtében magyarok milliói kerültek idegen uralom alá, az emiatt hirtelen megnövekedett terhek és új feladatok jórészt meghaladták az anyaország teherbíró képességét, amely nem vállalkozhatott a csángókérdés megkülönböztetett kezelésére.

Erre csak a revíziós politika részleges sikerei, s különösen Észak-Erdély visszacsatolása után nyílt halvány lehetőség. További nyomatókat adott ehhez az évszázadok során ugyancsak a történeti Magyarországi határain kívül élő bukovinai székelyek áttelepítésével kapcsolatos elképzelések megfogalmazódása és azok megvalósulása 1941 május-júliusai során. Németh Kálmán józseffalvi plébános már 1940 októberében javasolta a magyar kormányk a népcsoport hazahozatalát. A bukovinai pap kiválóan ismerte a csángók helyzetét, hiszen már a '30-as évek második felétől kapcsolatban állt a moldvai katolikusokkal, sőt rendszeresen ájtárt néhány faluba illegálisan magyar nyelvű miséket tartani és gyóntatni. A magyar államigazgatás azonban még nem volt felkészülve ekkora tömeg befogadására, de egy csángókkal kapcsolatos cselekvési program kidolgozására a bukaresti küldött Domokos Pál Péter néprajzkutató, a téma közismert szakértőjét.

Az ismert etnográfus 1940 novemberében és decemberében több levelet is küldött a kormány illetékes szerveinek, melyekben ismertette a helyszínen szerzett tapasztalatait. A konkrét helyzet ismeretében két megoldási módozatot javasolt a magyar kormányzatnak. Az első szerint, amennyiben a második bécsi döntés által húzott határok tartások maradnának, kántorok, népi tanítók, ügyvédek és egyéb értelmiségiek segítségével öntudatos magyarokká kellene nevelni őket. Felvetette továbbá azt is, hogy a bukovinai székelyek hazatelepítése után a lelkeszeiket Moldvába kellene küldeni, hogy ezáltal ott megteremthessék a magyar nyelvű templomi liturgia feltételeit. A második koncepció alapján a katolikus hívek anyanyelv-használati lehetőségeinek megvizsgálására vizitátort kellene kérni a Vatikántól, majd pedig lakosságserét kezdeményezni a román kormánynál. Domokos ezen túlmenően felvetette a Magyarország által kezdeményezett egyoldalú lakosság-áttelepítés lehetőségét is. Úgy tűnik, hogy a felelős kormánytényezők, figyelembe véve a realitásokat inkább az első program bizonyos elemeivel tudtak azonosulni. A külügyi apparátus a népcsoport kimozdítását korainak és egyelőre kivitelezhetetlennek tartotta. Mivel Domokos bukaresti tartózkodása során nem is történtek hathatós lépések elképzeléseinek megvalósítására, egyre erőteljesebben kezdte szorgalmazni azok megtételét. Bárdossy ezért nemskára kezdeményezte az agilis néprajztudós elmozdítását a követségről.

Eközben, 1940 októberében a Magyar Külügyi Társaság alelnöke, Técsői Mórincz Kálmán kezdeményezésére egy tudományos munkaközösség alakult "az ezeréves határokon túl élő" magyarság visszatelepítésével kapcsolatos kérdések megvitatására. A társaság, melynek Bonczos Miklós belügyi államtitkár, telepítési kormánybiztos és Horthy István is tagjai voltak, egy tervezetet dolgozott ki a határokon kívül élő magyarság hazahozatalára. Ez a bukovinai székelyek betelepítése után előíranyozta a moldvai és a Regátban élő magyarság általuk 150 ezer főre tett tömegének átköltöztetését is. Domokos tehát nem volt egyedül annak megítélésében, hogy a moldvai csángók problémájának végső megoldása az idegen környezetből való kiragadásuk lehet. Nem lehet közömbös az sem, hogy a moldvai és bukovinai magyarok problémájával Bárdossy miniszterelnök már jóval korábban, bukaresti követi megbízatása idején szembesülhetett. Sebestény Antal és Elekes Dénes bukovinai plébánosok 1940 szeptemberében felkeresték Bárdossyt, akkor még bukaresti diplomatát, és megállapodtak vele, hogy a kitelepedés érdekében összeírják a költözni kész bukovinai családokat. Nyilvánvaló, hogy személyes benyomásai révén a romániai magyarság, s különösen a második bécsi döntés után Romániában rekedt magyar népcsoportok ügye érzékenyebben érintette a miniszterelnököt is.

A bukovinai székelyek ügye az 1941. május 11-én aláírt magyar-román kétoldalú megállapodás következtében rendezést nyert. A népcsoport tagjait a közben visszafoglalt Bácskába vitték, ahol 1941 júniusának végére 28 kolónián helyezték el őket. Feltehetőleg ez a helyzet készítette Bárdossyt arra, hogy diplomáciai eszközökkel kísérletet tegyen a moldvai csángók helyzetének javítására. Világos volt, hogy a csángók tekintetében nem szülehet olyan lakványos megoldás, mint amilyen a bukovinai székelyek esetében történt. Az egyoldalú áttelepítés gondolatát a magyar kormányzat rögtön elvetette, hiszen a bukovinai székelyeknél háromszor népesebb, valamint több, és szórtabban elhelyezkedő településen élő közösség költöztetésének megoldása, vagy a letelepítés helyének kijelölése jóval nehezebb feladatok elé állította volna. Ezért Bárdossy 1941. június 26-án rendeletben utasította a vatikáni magyar követet, Apor Gábort, hogy hívja fel a Szentzsák figyelmét a csángók elnyomására, és kérje magyar anyanyelvű papok elhelyezését a moldvai plébániákon. Az intézkedés előzménye a miniszterelnök e hónapban tett vatikáni látogatása volt Bartha Gábor honvédelmi miniszterrel. A magyar politikusok találkoztak a pápával és Maglione bíboros államtitkárral, akikkel a második bécsi döntés egyházpolitikai kérdéseiről és egyházigazgatási következményeiről tárgyaltak.

Bárdossy a tárgyalások során nem vetette fel a moldvai magyar katolikus plébániák kérdését, ezért utólag próbálta meg felhívni erre a vatikáni diplomácia figyelmét. A rendelet tartalma alapján Parcher követségi titkár, ideiglenes ügyvivő feljegyzést készített és azt átadta a bíboros államtitkárnak azzal a megjegyzéssel, hogy a magyar miniszterelnök az ügy érdemi rendezésére különös hangsúlyt fektet. Maglione ígéretet tett arra, hogy a kérdést a helyszínen kivizsgálhatja, és ennek érdekében továbbította a feljegyzést Barbetta bíboros, magyar egyházügyi referensnek. A magyar követ augusztus elején ismét érdeklődött arról, hogy a Szentzsák mit szándékozik tenni a csángók anyanyelven történő lelki ápolása érdekében. Barbetta válaszában jelezte, hogy kiemelten foglalkoznak a kérdéssel és a jászvásári püspököt jelentéstételre, illetve a megfelelő intézkedések megtételére fogják felszólítani. Valószínű, hogy ez ügyben az egyházi állam részéről mégsem történtek további konkrét intézkedések, az mindenesetre biztos, hogy 1941 őszén lehetővé vált a hívek nélkül maradt bukovinai papok elhelyezése a moldvai plébániákon. Így jórészt magyar származású papok kerültek Pusztinára, Bogdánfalvára és Gorzafalvára. Ebben azonban valószínűleg nem játszott szerepet a Vatikán közbenjárása, sokkal inkább a moldvai egyházközösségekben jelentkező paphiány, amelyet Mihail Robu jászvásári püspök az általa vezetett egyházmegegye éppen állás nélküli "alkalmazottaival" kívánt betölteni. Ennek ellenére a bukovinai papok nem maradhettek sokáig Moldvában. Ennek az volt a fő oka, hogy a lelkészek agitálni kezdték a csángók Magyarországra telepedése mellett, ezért román származású paptársaik feljelentették őket. A bukovinai papok így nagyrészt még 1941 végén Magyarországra menekültek.

A magyar diplomácia meglehetősen erőltet kezdeményezését tehát nem koronázta siker. Sőt, 1941-1942 fordulójától a csángók helyzete még romlott is. 1942-ben hatóság vérvizsgálatot rendelt el a csángók által lakott településeken abból a célból, hogy román eredetüket genetikai úton is bizonyítsák. Bár a román államnak érdekében állott a moldvai átlagparaszti társadalomhoz képest gyorsabban gyarapodó csángóság megtartása, mégis deportálással fenyegették meg őket. A magyar nyelv használatát pedig adminisztratív úton igyekeztek tiltani. Mindezek 1942 tavaszától több kisebb menekülési hullámot váltottak ki, a csángók közül sokan Magyarországra szöktek.

Az itt közölt dokumentumban lévő két táblázat településneveinek magyar megfelelői vagy magyaros írásmódjuk a következő: Onyest, Frumósza, Gajdár, Ploszkucény, Gajcsána-Magyarfalu, Külsőrekecsin, Lészped, Foksány, Dormánfalva, Gorzafalva, Pusztina, Lujzikalugar, illetve Jászvásár, Galac, Karácsonyok, Tatos, Bákó, Barlád.

Forrás

Bárdossy László miniszterelnök 4080/1941. pol. számú rendelete a vatikáni magyar követséghez a moldvai csángók egyházi támogatása ügyében

Budapest, 1941. június 26.

Maglione-val folytatott beszélgetésem során sajnos nem jutottam hozzá ahhoz, hogy a moldvai magyar katolikusok ügyéről beszéljek. Pedig ezek helyzetére is szerettem volna felhívni a Szentzsák figyelmét, nevezetesen szerettem volna rámutatni arra, hogy a hivatalos román statisztika szerint 23.894 magyar anyanyelvű és magyar fajú katolikus él Moldvában /Bacau és Tirgu-Ocna környékén, egy-két nagyobb moldvai városban, mint: Jaoi, Galați, Belad, Focoani és Pietra-Neamt-ban/, akik magyar anyanyelvű lelki gondozásban és iskoláztatásban egyáltalában nem részesültek. Hangsúlyozni kell, hogy a hivatalos román statisztikában szereplő 23.894 magyar fajú és anyanyelvű lakoson kívül Moldvában még e számot sokszorosan meghaladó magyar él, akiket a román statisztika elcsikasztott és akiket csupán mint római katolikusokat tartanak nyilván. Ezek számát pontosan megállapítani egyelőre nem lehetett, de abban nincsen kétség, hogy ezek a csupán római katolikusokként elkönyvelt román állampolgárok szintén magyar származásúak s így igazságos és méltányos elbánás esetén szintén teljes joggal magyar nyelvű lelki gondozásra és iskoláztatásra tarthatnak igényt.

Hogy sokkal több magyar anyanyelvű római katolikus és Moldvában, mint azt az 1930-as román statisztika kimutatja, kiviláglik abból, hogy a minorita rend moldvai rendtartománya által kiadott Schematizmus a minoriták által vezetett plébániákról nyíltan elismeri, hogy bennük számos magyar anyanyelvű hívő él, akiről a román hivatalos statisztika említést sem tesz.

A román kormányzat eddig szándékosan és tudatosan olyan helyzetet teremtett a moldvai magyarsággal szemben, hogy anyanyelvüktől és származásuk tudatától megfoszsa őket kétségtelenül azzal a szándékkal, hogy a denacionalizálás, illetve románosítás útján az ortodoxiára térjenek át. A katolikus egyház eminens érdeke megállítani ezt a folyamatot, melynek eddig bebizonyíthatóan másfél évszázad alatt több százezer katolikus lélek esett áldozatul.

A folyamat megállítására úgy történhet leghelyesebben, ha egyelőre legalább azokban a községekben biztosíthatnák a moldvai magyarság részére a magyar nyelvű lelki gondozás és oktatás, ahol a lakosok a román statisztika hivatalos adatai szerint is mint magyar anyanyelvű lakosok szerepelnek, azaz ahol a román hatóságok sem tudták a lakosság magyar jellegét eltüntetni vagy eltagadni. Ezekben a községekben feltétlenül gondoskodni kellene arról, hogy a lelki gondozás és népoktatás magyar nyelven történjék, mert a községek területén lakó s a román statisztika szerint nem magyarként feltüntetett római katolikusok is valamennyien magyar anyanyelvűek s magyar származásuk tudata is él még bennük, csupán a román népszámlálás meg nem engedett eszközei révén könyvelték el őket románokként. Ez egyébként abból is kitűnik, hogy például Bacau megyében levő községekben a román népszámlálás 13.999 magyar "anyanyelvűt" tüntetett fel és csak 8.497 magyar "származásút", amely nyilvánvalóan ellentmondás, mert hiszen Moldva közepén, távol zárt magyar települési területektől elképzelhetetlen, hogy olyan magyar anyanyelvűek élhessenek, akik nem volnának egyben magyar származásúak is.

Ha tehát azokból a községek közül indulunk ki, ahol a román statisztika szerint magyar származásúak és magyar anyanyelvűek élnek és ezekben a községekben biztosítható a lakosok részére a magyar nyelvű lelki gondozást, annak áldásaiban részesülni fognak azok az ugyancsak magyar származású és magyar anyanyelvű lakosok is, akik ugyanezen községekben élnek, de a román statisztikában mint román római katolikusok szerepelnek.

12 ilyen plébánia van Moldvában, amelyben a lakosság a román statisztika szerint túlnyomó többségben magyar anyanyelvű és magyar származású. Ezek a plébániák a következők:

	katolikus	magyar anyanyelvű
--	-----------	-------------------

1./ Oneoti	1.236	672
2./ Frumoasa	908	672
3./ Gaidar	369	367
4./ Ploscuteni	1.220	1.185
5./ Gaiceana-Unguri	843	837
6./ Fundu-Racaciuni	842	833
7./ Lespezi	1.058	1.053
8./ Focoani	932	579
9./ Darmaneoti	754	665
10./ Grozeoti	1.713	676
11./ Pustina	1.153	1.146
12./ Luizi-Calugara	1.853	1.800

Az 1-7 szám alatt szereplő plébániák nincsenek betöltve, ezekben az egyházközségekben és a hozzájuk tartozó fiálékban egyáltalában nem történik gondoskodás a katolikus hívek lelki gondozásáról sem románul, sem magyarul úgy, hogy ezek úgyszólván minden lelki vezetés nélkül állanak olcsó prédájaként az orthodox térítésnek.

A 8-12 szám alatt szereplő plébániákban van ugyan lelkész, de ezek közül egy sem beszél magyarul, azaz a román statisztika szerint is magyar anyanyelvű híveket az idegen nyelvű lelki vezetés természetesen elhanyagolja úgy, hogy még évi húsvéti gyónásukat sem végezhetik el.

További hat plébánia van Moldvában, amelyben a magyarság több százas lélekszámmal szerepel, de magyarul tudó papjuk nincs. Ezek a következők:

	katolikus	magyar anyanyelvű
1./ Iaoi	3.178	496
2./ Galați	3.931	1.981
3./ Piatra-Neamț	999	450
4./ Trotuo	1.796	424
5./ Bacau	1.897	603
6./ Belad	257	180

A Szentsek a moldvai katolikusok magyar anyanyelvű igényeit a múltban mindig tiszteletben tartotta elannyira, hogy 1774-ben pápai rendelet jelent meg, melynek alapján minden moldvai misszionárius egy féleven belül köteles volt megtanulni magyarul, ellenkező esetben el kellett hagynia állomáshelyét.

A moldvai katolikusok magyar anyanyelvű volta mellett tanúságot tettek a múltban a nagyrészt nem magyar származású apostoli vikáriusok is a Szentsekhez intézett jelentéseikben.

A moldvai magyar katolikusok lelki gondozásának teljes elhanyagolása súlyosan sérti az egyház érdekeit és a hívek súlyos lelki kárával jár. Ezen a helyzeten kívánatos és sürgős volna mielőbb változtatni. Kívánatos volna ha a szentsek a jaoi-i püspökséget arra utasítaná, hogy a moldvai magyar katolikus plébániák ne legyenek betöltetlenül és hogy a plébánosok kiválasztásánál alkalmazkodjanak a hívek anyanyelvéhez, amire egyébként a román konkordátum értelmében kötelesek. Ehhez képest a fentiekben felsorolt községek közül az 1-7 szám alatt szereplő községekben magyar lelkészt kellene lehetőleg mielőbb kinevezni. A jaoi-i egyházmegyében magyarul beszélő lelkészek rendelkezésre állnak. Az az esetleges kifogás, hogy magyarul beszélő lelkészek a kívánt célra nincsenek, a tényállásnak nem felel meg. A Szentsek előtt talán ismeretes, hogy a Bukovinában élő magyarokat magyar kormány az elmúlt hónapban áttelepítette Magyarországra. A bukovinai magyarok több magyarul beszélő lelkésze azonban Romániában maradt, ezeket tehát minden nehézség nélkül meg lehetne bízni a betöltetlen moldvai plébániák vezetésével. Így Romániában maradt a bukovinai magyarul tudó lelkészek közül Malecz Antal (egyelőre), Elekes Dénes, Széll Endre, Ferenc Jakab és László Antal, Demse Péter. Az üresedésben levő plébániák betöltéséhez további lelkészeket a gyulafehérvári püspökségtől lehetne átkérni. A romániai fiatal katolikus lelkész generáció már Romániában végezte iskoláit, román nyelven jól beszél, s így nem lehetne akadálya annak, hogy dél-erdélyi magyar származású románul beszélő katolikus papok Moldvába helyeztessenek az ottani magyar hívek lelki gondozására.

A fenti felsorolásban 8-12 szám alatt szereplő plébániákra vonatkozóan is meg kellene tenni a szükséges intézkedéseket olyan értelemben, hogy ahol csak lehet, a magyarul nem tudó plébánosok helyére magyarul beszélő lelkészek kerüljenek. Azt mindenesetre biztosítani kellene, hogy ha ezek a plébániák megüresednek, a kinevezendő új plébános mindenesetre olyan legyen, aki magyar hűveivel magyarul beszélni tud, őket magyarul részesíti lelki gondozásban és vezetésben.

Szíveskedjék a fentekről megfelelő feljegyzést készíteni s a feljegyzést a bíboros államtitkár úrnak azzal a kéréssel átadni, hogy római látogatásom idején, amire nagy örömmel emlékszem vissza, erre szerettem volna még felhívni O Eminenciája figyelmét s kérem engedélyét, hogy a moldvai magyar katolikusok ügyét kegyes jóindulatába ajánljam.

MOL-K-66-300-1941/34-48-54. (Magyar Országos Levéltár. K 63 Külügyminisztérium politikai osztályának általános iratai. 300. csomó, 1941-34. tétel, 48-54. fólió.)

Címkék:

[Bárdossy László](#) ^[2]

[csángók](#) ^[3]

[Moldva](#) ^[4]

[Bukovina](#) ^[5]

[Szentszék](#) ^[6]

[Észak-Erdély](#) ^[7]

[RMDSZ](#) ^[8]

[Csángóföld](#) ^[9]

Kiadás: 1. évfolyam (2001) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/bardossy_laszlo_rendelete_a_csangok_magyar_nyelvu_lelki_gondozasa_ugyeben.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/bardossy_laszlo_rendelete_a_csangok_magyar_nyelvu_lelki_gondozasa_ugyeben.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/bardossy-laszlo>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csangok>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/moldva>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/bukovina>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szentszek>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/eszak-erdely>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/rmdsz>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csangofold>